

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Սովորողների ուշադրության մեծացումը
հարցադրումների մեթոդի կիրառությամբ

Հետազոտող ուսուցիչ՝ *Հակոբյան Վարդան*

Մենթոր ուսուցիչ՝ **Շուշան Վարդանյան**

ԱՐՄԱՎԻՐ- 2023

Սովորողների ուշադրության մեծացումը հարցադրումների մեթոդի
կիրառությամբ
Բովանդակություն

1. Նախաբան	3
2. Գրականության ակնարկ	7
3. Գործնական համատեքստ	11
4. Հետազոտության ընթացք	13
5. Տվյալների մշակում և վերլուծություն	17
6. Ամփոփում	18
7. Օգտագործված գրականություն	19

1. Նախաբան

Ժամանակակից մանկավարժությունը ենթադրում է ուսումնառության բարդ գործընթաց, որը իրականացվում է կրթական տարբեր ոլորտներում՝ մանկապարտեզներից մինչև բարձրակարգ ուսումնական հաստատություններ, որտեղ յուրաքանչյուր անհատ պահանջ ունի կրթվելու, ուսուցանվելու և զարգանալու: Մանկավարժական տարբեր խնդիրներ լուծելու համար անհրաժեշտ է ուսումնառության գործընթացը ենթարկել փոփոխության երեխաների պահանջներից կախված, ժամանակին համաքայլ և տարբեր ռազմավարություններ ու մեթոդներ կիրառել:

Ակտիվ ուսուցումը ենթադրում է այնպիսի մեթոդների և ռազմավարությունների համակարգի կիրառում, որը ոչ թե նախատեսում է ուսուցչի կողմից պատրաստի գիտելիքների մատուցում՝ մտապահում և վերարտադրում, ինչպես նաև ուսուց - ման ճանաչողական և պրակտիկ գործունեության ընթացքում գիտելիքների, հմտությունների և կարողությունների ինքնուրույն ձեռք բերում: Այս գործընթացը ապահովելու համար անհրաժեշտ է ուսուցման ավանդական մեթոդները՝ պատմելը, բացատրելը, պատրաստի գիտելիքներ մատուցելը, ենթարկել փոփոխությունների, փոխարինելով առավել ակտիվ մեթոդներով:

Այդ մեթոդներից է հարցադրումների մեթոդը, որի միջոցով էլ ուսուցիչը կարողանում է մեծացնել աշակերտների ուշադրության ներգրավվածությունը դասապրոցեսին՝ կիրառելով տարբեր ռազմավարություններ: Ուսուցման ժամանակակից մեթոդ - ները կարող են մեծացնել աշակերտի հետաքրքրությունները, զարգացնել նրանց ուշադրությունը, մտածողությունը, ստեղծարարությունը, գիտելիքների ձեռքբերումը դարձնել ակտիվ ճանաչողական գրածընթաց, քանզի աշակերտը այդ ընթացքում դառնում է ակտիվ օբյեկտ, իսկ ուսուցիչը փորձում է լինել ուղղորդող, վերահսկող պասիվ սուբյեկտ:

Ուշադրությունը հոգեբանական վիճակ է, որը բնորոշվում է ճանաչողա - կան գործունեության ինտենսիվությամբ և արտահայտվում է իր կենտրոնացմամբ համեմատաբար նեղ միջավայրում (գործողություն, առարկա, գործընթաց, երևույթ),

որը դառնում է գիտակցված և կենտրոնացնում է իր վրա մարդու հոգեկան և ֆիզիկական ջանքերը որոշակի ժամանակահատվածում:

Ուշադրությունը հանդիսանում է ցանկացած ճանաչողական գործընթացի պայման: Հոգեբանական և ֆիզիոլոգիական պրոցեսներում ուշադրությունն ակտիվացնում է պետքականը և արգելակում ոչ պետքականը, նպաստում է նպատակապահությանը, ինֆորմացիայի կազմակերպված ընդունմանը, ապահովում է միևնույն օբյեկտի վրա երկարատև կենտրոնացումը:

Ուսուցման գործընթացը խթանելու արդյունավետ մեթոդներից է հարցադրումները, որը հնարավորություն է տալիս ապահովել մեծաթիվ սովորողների՝

- ուշադրության ներգրավվածությունը դասին,
- ակտիվ մասնակցությունը,
- մտքերի ազատ արտահայտում, վերլուծում,
- խնդիրների լուծում, նոր նյութի ընկալում և վերլուծում:

Այս գործընթացում սովորողը կարող է ձևավորել և զարգացնել ուշադրությունը, խոսքը, հիշողությունը, մտածողությունը, ստեղծագործելու ունակությունը, մեծա - նում է ինքնավստահությունը սեփական ուժերի նկատմամբ, որից էլ զարգանում է ինքնուրույն աշխատելու հմտությունները:

Հարցադրումների մեթոդը կիրառելի է դասի ցանկացած փուլում քանի որ այն կարող է մոտիվացնել աշակերտներին և միաժամանակ դառնալ գործիք աշակերտների ուսումնառությունը հաջող իրագործելու ընթացքում: Հարցերը, որոնք տրվում են դասի ընթացքում, ունեն ուղղորդող և զարգացնող նպատակ, դրանք կարող են ակտիվացնել աշակերտին և հնարավորություն տալ մեկ դասի ժամանակ մեծ թվով աշակերտների ներգրավել: Նախընտրել եմ իմ հետազոտական աշխատանք - ում կիրառել հարցադրումների մեթոդը, քանի որ աշակերտների ուսումնառության գործընթացում այս մեթոդը արդյունավետ է, առաջընթացը դասից դաս տեսանելի է, սովորողների համար հեշտ է, հասանելի և մղում է դեպի յուրացում ու հասկացում: Հարցադրումներն ունեն ուղղորդող բնույթ: Ճիշտ ձևակերպված հարցերը՝ պարզից բարդ, հասկանալիից անհասկանալի, մատչելիից անմատչելի, կարճ ու ընդար - ձակ պատասխան ենթադրող, նպաստում են աշակերտների մտածելու, ինքնուրույն

դատողություն կատարելու, անհրաժեշտ պատասխանները գտնելու կարողությունների ձևավորմանը:

Ինձ համար կարևոր է ընտրել այնպիսի մի ռազմավարություն, որ աշակերտին մղի մտածել, վստահել սեփական ռեսուրսներին, ինքնուրույն գտնել նոր նյութի բովանդակային և գլխավոր խնդիրների լուծման ուղիները, հենվելով նախորդ դասերին ձեռք բերված գիտելիքների վրա, ուստի ես փորձեցի հարցադրումների մեթոդը կիրառել դասի այն փուլում, որը կոչվում է նոր նյութի յուրացում: Շատ կարևոր է, որ դասին ներգարված աշակերտների թիվը հնարավորինս մեծ լինի, որպեսզի չլինեն դասից դուրս մնացած աշակերտներ, որոնք պասիվ դիրքորոշում ունեն: Անհրաժեշտ է, թյուրըմբռնող, չհասկացող կամ դասի մեջ չներգրաված աշակերտներին թիրախավորել, որովհետև իմ նպատակն է յուրաքանչյուր աշակերտի մոտ մեծացնել ինքնգիտակցական մոտեցումը և հետաքրքրությունները մաթեմատիկայի առարկայի նկատմամբ:

Ըստ իս այս մեթոդը խթանում է աշակերտի ակտիվությունը. հարցերը շահագրիգիտ ազդեցություն են ունենում նրանց վրա և պատասխանները, թեկուզ ոչ ճիշտ, ունենում են խթանիչ ազդեցություն ուսումնառության գործընթացում:

Իմ առաջնային խնդիրն է այսօր լուծել աշակերտի յուրացման գործընթացը, հասնել մի այնպիսի վերջնարդյունքի, որ յուրաքանչյուր աշակերտ գիտակցի մաթեմատիկայի առարկայի նշանակությունը, կարևորությունը և կիրառելիությունը:

Իմ մտադրությունն է փորձարկել մեթոդը հարցերի ձևով (փակ, բաց, մարտահրավերային), որ աշակերտը յուրաքանչյուր դասից հետո ավելի ու ավելի հասկանա առարկան, վստահելով իր ուժերին ձեռք բերի իմացական մակարդակ, որը համապատասխանի ժամանակակից գիտական և ուսումնական պահանջներին:

Այդ նպատակով ես որպես հետազոտության թեմա ընտրել եմ՝ սովորողների ուշադրության մեծացումը հարցադրումների մեթոդի կիրառմամբ, որի իրագործումն էլ արդիական է և ժամանակակից մանկավարժության պահանջներին համապատասխան:

Ես դրեցի իմ առջև լուծել հետևյալ **խնդիրը՝**

- Ի՞նչպիսին է հարցադրումների մեթոդի արդյունավետությունը ուշադրության մեծացման գործընթացում:

Այս խնդրի լուծման ընթացքում փորձել եմ տեսնել՝

1. Գրանցվեցին արդյոք հաջողություններ հետազոտական դասաժամերին:
2. Ի՞նչպիսի կարծիքներ և անդրադարձեր կատարեցին աշակերտները:
3. Ի՞նչպիսին էր գործընկերներիս արձագանքը:

Յուրաքանչյուր դասից հետո ես կատարեցի անդրադարձ՝ վերլուծելով, համեմատելով և գնահատելով արդյունքները և հավաքագրեցի վկայություններ:

Այսիպիսով՝ հետազոտություններիս թիրախը ուշադրության մեծացումն էր հարցադրումների կիրառման միջոցով: Պարզվեց որ, հետազոտության արդյունքում հարցադրումների մեթոդը խիստ արդյունավետ էր, որովհետև հետազոտվող դասարանում մաթեմատիկայի առարկայի նկատմամբ բարձրացավ աշակերտների հետաքրքրությունը և առաջադիմությունը, ինքնուրույն աշխատելու հմտություններ ձեռք բերեցին, ինչպես նաև հենվելով սեփական գիտելիքների վրա, կարողացան ձեռք բերել նոր գիտլիքներ:

2. Գրականության ակնարկ

Հետազոտական աշխատանքս վերաբերվում է հարցադրումների մեթոդին, որի կիրառումը և արդյունավետությունը ակնառու դարձնելու համար ավելի նպատակահարմար եմ գտել այն կիրառել դասի ընթացքում սովորողի ուշադրության մեծացման միջոցով: Այս մեթոդի ռազմավարական նշանակությունը կայանում է նրանում, որ սովորողների մտածողությունը խթանվում է նպատակուղղված հարցերի միջոցով և մեծանում է ինքնուրույն մտածելու, տրամաբանելու գործընթացը դասապրոցեսի ընթացքում:

Հարցեր տալու և հարցերին պատասխանելու ռազմավարությունը դեռևս վաղուց է կիրառվել ուսուցման ընթացքում (Սոկրատեսից սկսած): Հարցադրումները պետք է առանցքային դեր ունենան կրթական գործընթացում, դրանք պետք է կարևոր կրթական գործիք հանդիսանան սովորողի մտածողությունը, ուշադրությունը զարգացնելու, գիտելիքները կանոնակարգելու, համակարգելու և նոր նյութը յուրացնելու համար: Խորհրդային տարիներին մանկավարժության մեջ առաջատար էր ավանդական մեթոդները՝ պատմելը, բացատրելը, զեկույցը և այլն, որոնք դասապրոցեսը դարձնում էին ոսուցչակենտրոն գործունեություն, իսկ աշակերտները պասիվ լսողի դերում էին և նյութը ընկալում էին լսելով, կրկնելով և պատմելով այն ամենը, ինչ ուսուցիչը հաղորդում էր և պահանջում:

Աշակերտի մոտ դժվար էր զարգանում ինքնուրույն մտածելու, վերլուծելու և տրամաբանելու գործողությունները: Նրանց մոտ կորում էր հետաքրքրությունը դասի հանդեպ, ուսուցչի խոսքը առաջնային էր, սեփական դատողությունները՝ երկրորդային: Խորհրդային ուսուցման գործընթացը փոքր ինչ բարելավվեց, երբ պրոբլեմային ուսումնական մեթոդները կիրառվեցին, որոնցից էր զրույցը, բանավեճը, երկխոսությունը, հարցազրույցը: Որպես ռազմավարություն կիրառվում էր հարցերի և պատասխանների մեթոդը, խնդիրները լուծելու, թեման հասկանալու և յուրացնելու համար: Այսօր մանկավարժական ոլորտում ավանդական մեթոդներին փոխարինելու են եկել ժամանակակից ինտերակտիվ մեթոդները, ուսուցումը դարձել է աշակերտակենտրոն գործընթաց, օգտագործվում են աշակերտների բնական ռեսուրսները, մեծացվում է սովորողների ներգրավվածությունը դասին և շեշտը

դրվում է նրանց ակտիվ մասնակցության վրա: Ուզում եմ փոքր ինչ անդրա - դառնալ այս մեթոդների վրա, որոնք այն նախաձիղերն են, որի հիմքի վրա զարգացել է հարցադրումների ժամանակակից մեթոդը, կներկայացնեմ ռուս մեծ մանկա - վարժ Մ.Վ Կլարինի (1984, էջ՝ 184) «Ուսուցման մեջ նորարարական մեթոդ - ների արտահայտումը մանկավարժական հետազոտություններում» ձեռնարկում երկխոսության, բանավեճի մեթոդների արդյունավետ կիրառումը: Նա գտնում է, որ երկխոսությունը (դիսկուսիան) ուսումնաճանաչողական գործունեություն է, որը հանդիսանում է հետազոտվող առարկայի ուսուցման համար կողմնորոշիչ և ռեֆլեքսային գործունեություն ձևավորող մշակույթ:

Ըստ նրա անհրաժեշտ է սովորողի մոտ դաստիարակել երկխոսության ճաշակ, բազմակողմանի տեսակետները, մտքերի և փաստերի բախումներ, որոնք ձևավորեն հավասարակշիռ բանավեճ: Այս նպատակի համար սովորողը պետք է տիրապետի երկխոսության տրամաբանական լուծումների՝ վերջնարդյունքների հասցնելու ուղիներին: Բանավեճը անցկացնելու արվեստը կոչվում է էրիստիկա, այն սովորեցնում է համոզել ուրիշներին և ձեռք բերել որոշակի հայացքներ ու համոզումներ: Այդ նպատակի համար ամենատարծված մեթոդներն են, ըստ Կլարինի (1994, էջ 184), երկխոսությունը և պոլեմիկան: Երկխոսությունը կարևոր մեթոդ է՝ լուծել վիճաբանական և պրոբլեմային հարցերը ճանաչողության միջոցով: Այն թույլ է տալիս լավ հասկանալ և ընկալել վեճի առարկան, եթե անգամ մասնակիցները ընդհանուր մտքի չեն հանգում, սակայն երկխոսության ժամանակ ավելի լավ են իրար հասկանում, փոխըմբռնում:

Պոլեմիկան տարբերվում է երկխոսությունից, քանի որ նրա նպատակն է ցանկացած միջոցով հասնել հաղթանակի՝ հաստատելով սեփական տեսակետը: Էվրիստիկան սովորեցնում է յուրաքանչյուր պրոբլեմային խնդիր լուծելու կամ հետազոտական նյութն ուսումնասիրելու, քննարկելու համար երկխոսություններ և բանավեճեր կազմակերպելու մեթոդներ:

Մանկավարժական երկխոսությունները հարցերի ձևով են իրականացվում և կարող են իրականացվել 5-6 մասնակիցներից բաղկացած խմբերում, որի համար տրվում է նախապատրաստման ժամանակ՝ քննարկումների, տարաձայնությունների և համաձայնությունների համար:

Խմբերում անհրաժեշտ է կազմակերպել երկխոսություն խմբի մասնակիցների միջև, որը արդյունավետ կլինի, եթե յուրաքանչյուրն իմանա իր դերն ու գործառույթը.

- Առաջատար կամ կազմակերպիչ՝ ով կազմակերպում է հարցերի քննարկումը և ներգրավում խմբի բոլոր անդամներին:
- Անալիտիկ, ով արտահայտում է կարծիքներ, համեմատում և ձևակերպում պատասխանները:
- Արձանագրող՝ ով գրառումներ է կատարում և վերջնական արդյունքները հայտնում խմբի անունից:
- Դիտորդ՝ ով գնահատում է խմբի անդամների աշխատանքը:

Երկխոսություններն ունեն որոշակի կառուցվածք. Հարցադրումները պետք է կանոնակարգված լինեն:

- Խնդիրների առաջ քաշում:
- Փոքր խմբերում մասնակիցների դերերի բաշխում և ուսուցչի գործունեությունը այդ դերերի բաշխման գործում:
- Քննարկում փոքր խմբերում:
- Արդյունքների ներկայացում ուսումնական խմբերում:
- Միջխմբային քննարկում և արդյունքների ամփոփում:

Ըստ Ս.Վ. Բոբրիշովի և Մ.Վ. Սմագինայի «Ուսուցիչ առարկայագետը գործունեության գնահատման ձևավորող» գրքում (2007, էջ՝ 32) ուսումնական երկխոսության մասին հոդվածում քննարկում է երկխոսությունը որպես գործիք կիրառման մասին:

Այսպիսով՝

- Հատուկ պրոբլեմային իրավիճակների ստեղծում,
- Դերային խաղ,
- Փորձագետների հարվիրում,
- Նորարարությունների օգտագործում,
- Խթանող հարցեր՝ «Ի՞նչ», «Ի՞նչպես», «Ի՞նչու», «Ի՞նչ տեղի կունենար եթե»:

Երկխոսություններին նախապատրաստվելիս մանկավարժից պահանջվում է արհեստավարժություն և մասնագիտական վարպետություն, որպեսզի սովորողներին տանի դեպի նպատակային վերլուծության և քննարկման, պրոբլեմի լուծման կամ

նյութի յուրացման: Այդ ծրագրի հիմքում ուսուցչի միջոցը հարցն է: Հարցերի խեղացի օգտագործումը, հարցադրումների կարճ գրառումը գրատախտակին, հարցերի ձևակերպումը սահիկաշերտով, քարտերով, օգնում են փորձառու ուսուցչին կազմակերպել երկխոսությունը: Հարցերը հիմնականում լինում են փակ և բաց: Փակ հարցերը օգտագործում են հստակ և որոշակի պատասխան կամ տեղեկությամբ ստանալու համար և հիմնականում ստանում են պատասխան 1-2 բառի տեսքով՝ հաստատող կամ ժխտող բովանդակությամբ փաստի մտաբերում, «այո կամ ոչ»:

Երկարամյա հետազոտությունները և փորձը ցույց է տվել, որ բարձր արդյունավետություն ունեն բաց հարցերը, որոնք խթանում են մտածողությունը, ուշադրությունը և հնարավորություն են տալիս մտքերը ազատ արտահայտելու ու չսահմանափակվել կարճ պատասխաններով: Բաց հարցերը պահանջում են բարձր իմացական մակարդակ ճանաչողություն և վերլուծական ունակություն ու կարող են սկսվել հետևյալ ձևակերպումներով «Ի՞նչ», «Ինչու՞», «Ի՞նչ պայմաններում», «Ի՞նչ կարող է տեղի ունենալ»: Բաց հարցերը կարող են լինել դիվերգենտ (տարամետ) և կոնվերգենտ (համամետ), որոնք չեն ենթադրում մեկ ճիշտ պատասխան այլ ծնում են պրպտում, որն էլ զարգացնում է ստեղծագործ մտածողությունը:

Կան նաև գնահատող հարցեր, որոնք որևէ երևույթի նկատմամբ ինքնագնահատումն է, ինքնուրույն դատողությունները տվյալ հարցի վերաբերյալ:

Ըստ Վ.Ի Անդրեևի «Կոնֆլիկտալոգիա» (1992, էջ 62-64) հարցերը կարող են լինել՝

1. **Կանխամտածված հարցեր**, որոնք դրդում են սովորողին երկխոսության ընթացքում արտահայտել այն ամենը, ինչ այդ պահերին կարող է մտքում ծագել անգամ անմիտ արտահայտություններ անել, սակայն դրանք պրպտողական բնույթ ունեն և դրանց մեջ կա ճշմարտություն:
2. **Ավանդական հարցեր**, որոնք ծնում են մտածողություն, հիշողություն և պահանջում են, որոշակի ճշգրիտ պատասխաններ, այս հարցերը հիմնականում ուղղորդող և նպատակային բնույթ ունեն:
3. **Հակահարցեր**, որոնք տրվում են հարցը հարցով պատասխանելով և ծնում են հակասություններ, որոնք խուսափում են հարցի ուղղակի պատասխանից, սակայն ունեն մտածողությունը խթանող ազդեցություն:

4. **Հաստատող կամ ճշգրիտ հարցեր**, որոնք պահանջում են լրացուցիչ տեղեկություն և ճշգրտում են երկխոսության մասնակիցների դիրքորոշումը հարցի լուծման ընթացքում, դրանք կարող են օրինակ սկսվել «արդյոք ճիշտ հասկացա՞ձեզ» կամ «արդյոք ճիշտ էր ձեր պատասխանը» ձևակերպումներով:
5. Հարցեր, որոնք միանշանակ մեկ պատասխան են պահանջում. Դրանք ավելի տեղայնացված են մեկ ճշգրիտ պատասխանի վրա և տրվում են հետևյալ կերպ «երբ», «քանի», «ով», «ինչ նպատակով», այս հարցերը կարող են նաև փակ լինել կամ մեկ տեղեկություն հաստատել կամ հերքել:
6. Մասնագիտական հարցեր, որոնք խորը մասնագիտական կամ առարկայական գիտելիքներ են պահանջում, այսպիսի հարցերը հաճախ մանկավարժական ոլորտում կիրառվում են առարկայական գիտելիքները բացահատելու և խորացնելու նպատակով:

Ես կարծում եմ, որ երկխոսությունները, բանավերձերը և հարցազրույցները հիմք են հանդիսանում ժամանակակից մանկավարժության մեջ մեծ տեղ գրաված հարցարդումների մեթոդին, որը մանկավարժական ռազմավարություն է, որով մարտահրավերներ են նետում ուսումնառության գործընթացում սովորողների թիրախային խմբերի ու ակտիվ խմբերի գործունեությանը:

3. Գործնական համատեքստ

Հետազոտական աշխատանքս «Հարցադրումների մեթոդով ուշադրության մեծացումն է», որը ենթադրում է աշխատանքներ կատարել դպրոցի որևէ դասարանում և համեմատել մանկավարժական այլ մեթոդների, հատկապես ավանդական մեթոդների արդյունավետության հետ:

Հետազոտությունները կատարել եմ միննույն դասարանում և այն հնարավորություն է տվել չափելի դարձնել աշակերտների յուրացման մակարդակները, դասից դաս համեմատել հարցադրումների մեթոդի կիրառումը ավանդական մեթոդների կիրառման հետ և տեսանելի դարձնել դրական կամ բացասական ազդեցությունը սովորողի ուշադրության մեծացման գործում:

Հետազոտությունը կատարել էմ 9-րդ դասարանում, որտեղ սովորում են 18 աշակերտ (9 տղա, 9 աղջիկ): Նախատեսել էմ և կատարել էմ դասեր հարցադրումների մեթոդով հիմնականում համագործակցային խմբերով կամ զույգերով:

Այս դասարանում մաթեմատիկա առարկային տրված է շաբաթական 3 ժամ, և դասերը

կազմակերպեցի հաջորդաբար՝ փորձնական դասաժամեր (հարցադրումների մեթոդ) և ստուգող կամ համեմատող դասաժամեր (ավանդական, փորձարարական և այլ մեթոդներով), որոնք հնարավորություն են տալիս հետազոտվող մեթոդի խորը վերլուծության համեմատության և գնահատման միջոցով, յուրաքանչյուր դասից հետո կատարված անդրադարձերի միջոցով հասկանալ և գնահատել նպատակից վերջնարդյունքին հասնելու չափելիությունը:

Գրանցվեցին բավականին մեծ հաջողություններ ինչպես թիրախային խմբերում այնպես էլ բարձր արդյունք ունեցող աշակերտների մոտ: 9-րդ դասարանում սովորում են թե թույլ և թե ուժեղ աշակերտներ, որոնց համար հարցադրումների մեթոդը դարձավ խթանիչ՝ սեփական գիտելիքների ձեռքբերման մեջ հաջողություններ գրանցելով: Ցանկությունս էր կիրառել տարբերակված հարցադրումներ, որոնք կարող էին սովորողի ուշադրության մեծացումը դարձնել գիտելիք, հմտություն և կարողություն ուսումնառության մեջ:

Նախատեսում էմ հետազոտվող դասերից հետո շարունակական դարձնել այս մեթոդը հասկապես սովորողի ուշադրության մեծացման գործում:

Ուշադրության մեծացումը չափելի դարձնելու համար ես օգտվել էմ հետևյալ վկայություններից՝

- աշակերտների կատարած առաջադրանքները աշխատանքային տեսքերում,
- T-աձև աղյուսակներով կամ Վենի դիագրամներով համեմատական վերլուծությունները (գրավոր կամ գրատախտակին գրելով),
- խնդիրների և վարժությունների լուծումները, թեստերի վերլուծությունները,
- աշակերտների կողմից կատարված անդրադարձերը, որոնք հավաքագրվել են իմ կողմից և հիմք են հանդիսացել հետազոտության արդյունքները գնահատել,

- հարցադրումներից հետո կատարված ինքնուրույն աշխատանքները (կաշուն թղթերի վրա, A4 ձևաթղթերի վրա),
- գործնական աշխատանքից հետո հարցերի հիման վրա ներկայացված աշխատանքները:

Այս վկայությունները, որոնք հավաքագրվել են յուրաքանչյուր դասից հետո համարվում են դասի վերլուծությունը: Վերլուծությունները և անդրադարձերը հնարավորություն են տվել գնահատել յուրացման մակարդակը և ամեն անգամ թիրախավորել դասարանի այն աշակերտներին, որոնք առավել պասիվ են, անվստահ սեփական ուժերի նկատմամբ, ունեն թյուրըմբռնումներ: Այս գործընթացում փորձել եմ չվնասել նաև այն աշակերտներին, որոնք արագ են ընկալում, կարողանում են հստակ լուծումներ տալ խնդիրներին և առաջադրված պրոբլեմներին:

Տվյալների վերլուծությունը իրականացրել եմ՝

- սեփական դիտարկումների և կատարված անդրադարձերի միձոցով,
- աշակերտների կատարած աշխատանքների հավաքագրմամբ,
- աշակերտների՝ դասից հետո գրած անդրադարձների ձևով,
- դասալսողներից վերցված հետադարձ կապերի միջոցով:

Առաջադրանքները, որոնք հարցադրումներով եմ իրականացրել ունեցել են բանա - վոր և գրավոր պատասխաններ, որոնք համադրելով և համեմատելով աշակերտ - ների կատարած անդրադարձերի և իմ անդրադարձերի հետ, հետազոտական արդյունքները դարձրել եմ ավելի համոզիչ և արդյունավետ:

Այսպիսով՝ հետազոտությունս ունի նպատակ, խնդիրներ, որոնք լուծվե - ցին հետազոտության ընթացքում և արդյունք, որը դարձավ իմ մանկավարժական ձեռքբերումը:

4. Հետազոտության ընթացք

Յուրաքանչյուր ուսուցիչ իր ողջ մանկավարժական գործունեության ընթացք - ում պետք է գիտակցի, որ ինքը հետազոտող է, որովհետև ամեն դաս և դասարան պահանջում է յուրահատուկ մոտեցում, ուշադրություն ու ստեղծագործական դասավանդում:

Ամեն օր դասի ընթացքում, ուսուցիչը ճանաչում է սովորողների՝

- նոր հետաքրքրությունները,
- գիտելիքների փոփոխությունները,
- հոգեկան ներաշխարհի փոփոխությունները,
- նրանց կողմնորոշումները,
- առարկայական գիտելիքների ձեռքբերումները,
- վարքի դրսևորումները:

Այդ փոփոխություններին հետևելով, ուսուցիչը կատարում է յուրաքանչյուր սովորողի նկատմամբ հետազոտություն և ձգտում է փոփոխել կամ արդյունավետ դարձնել նրա ուսումնառությունը՝ ընտրելով նոր ռազմավարություններ ու մեթոդներ: Ես որպես հետազոտության թեմա ընտրել եմ «Հարցադրումների մեթոդը սովորողի ուսումնական մեծացման գործընթացում» և այն իրականացրել եմ 9-րդ դասարանում, որտեղ սովորում են 18 աշակերտ (9-տղա, 9-աղջիկ): Այստեղ սովորողները ունեն տարբեր իմացական մակարդակներ. կան թիրախային խմբեր՝ թյուրըմբռնողներ և ուսուցման մեջ բարձր առաջադիմություն ունեցող աշակերտներ:

Իմ նպատակն է դիտարկել և հետազոտել այս դասարանում հարցադրումների մեթոդի արդյունավետությունը և տարբերությունը ավանդական կամ այլ մեթոդների հետ, որը կիրառում եմ դասավանդելիս:

Հետազոտական աշխատանքները սկսել եմ սեպտեմբեր ամսվա վերջից և իրականացրել եմ գուգորդված դասեր, այսինքն փորձառական և ստուգող դասերը հաջորդել են իրար, որպեսզի համեմատելի և չափելի լինի վերջնարդյունքները:

Փորձառական հետազոտությունը իրականացնելիս իմ առաջ խնդիր եմ դրել վերհանել և սահմանել հետևյալ խնդիրներ

- Ի՞նչու եմ ես իրականացնում հետազոտություն,
- Ի՞նչ եմ ուզում բացահայտել,
- Ի՞նչ են ասում իմ գործընկերները (խորհրդատուները) այս խնդրի վերաբերյալ:

Փորձառական դասերից բացի կատարել եմ ստուգող դասեր՝ ավանդական մեթոդներով բացատրելով կամ ցուցադրելով սովորողի ուշադրության մեծացումը:

Ինչպես նաև սովորողի ուշադրությունը ստուգել եմ կիրառելով Լանդոլտի օղակները:

Մեթոդիկա 1. Ուշադրության կայունության և արդյունավետության որոշումը:

Երեխային տրվում է Լանդոլտի օղակներով պատկերված թուղթը՝ ուսուցչի խոսքերին զուգահեռ.

- Հիմա մենք կխաղանք մի խաղ, որ կոչվում է Տեղիք ուշադիր և աշխատիր ինչքան հնարավոր է արագ! Այս խաղը կխաղաս մյուս երեխաների հետ և մենք կտեսնենք այն արդյունքները, որոնց դու կհասնես: Ես կարծում եմ քեզ մոտ դա կատացվի նրանցից ոչ պակաս:

Երեխան պետք է գտնի և ընդգծի միևնույն ուղղությամբ բացվածքով օղակները: Յուրաքանչյուր մեկ բոպեն մեկ հետազոտողը ասում է Տգի՞ժ! և երեխան պետք է դնի Տ/! Սա արվում է, որպեսզի իմացվի մեկ բոպեում ինչքանով է հասցրել կատարել առաջադրանքը: Վերջում (5 բոպեից) ասում է Տստոպ!:

Ուշադրության կարևորությունը և արդյունավետությունը ստացվում են հետևյալ բանաձևով.

$$S = \frac{0.5N - 2.8n}{60},$$

որտեղ՝

S - ուշադրության կայունության և արդյունավետության ցուցանիշն է,

N - 1ր-ում երեխայի ուսումնասիրած օղակների թիվը,

n - սխալների քանակը:

Մեթոդիկա 2. Ուշադրության բաշխման գնահատումը:

Մրա հրահանգը նման է վերը նշվածի հրահանգին: Միայն այս դեպքում երեխաները պետք է գտնեն և տարբեր ձևերով ընդգծեն միաժամանակ տարբեր տեսքի օղակներ, որոնք ունեն կտրվածքներ տարբեր կողմերում, օրինակ՝ վերևից և ձախ կողմից: Արդյունքների որոշումը նույն է, ինչ նախորդ մեթոդիկայում:

Մեթոդիկա 3. Ուշադրության փոխանցելիության գնահատումը:

Այստեղ ևս առաջադրվում է Լանդոլտի օղակներով թերթիկը, սակայն այլ առաջադրանքով:

- Առաջին բոպեի ընթացքում դուք պետք է գտնեք և ընդգծեք միևնույն ձևով օղակներ, որոնք բացված մասը մի ուղղությամբ է, երկրորդ բոպեում ևս ընդգծում եք

օղակները, սակայն այլ ուղղություններով բացված օղակները: Եվ այսպես 5 ընթացքում 5 ընթացքում են պահանջվող օղակները:

Մեթոդիկա 4. Ուշադրության սահմանների որոշումը:

Այս մեթոդիկան օգտագործվում է նույն ձևով, ինչպես, այն հանդես է եկել նախորդ մեթոդիկաներում: Ուշադրության սահմանները գնահատվում են 10 բալանի եղանակով:

Հասուն մարդու ուշադրության միջին սահմանը համապատասխանում է 3-ից - 7 միավորների: Ավագ նախադպրոցական և կրտսեր դպրոցական տարիքի ստորին սահմանը 3 միավոր է, հավանաբար մնալով նույնը, ինչ մեծահասակի մոտ: Իսկ ինչ վերաբերում է վերին սահմանին, այն որոշակիորեն կախված է տարիքից, որովհետև մանկական հասակում ուշադրությունը և նրա ծավալը զարգանում են այնպես, ինչպես ավագ նախադպրոցականներինը և կրտսեր դպրոցականների ուշադրության վերին սահմանը մոտավորապես հավասար է երեխաների տարիքին, եթե այն չի զերազանցում հասուն մարդու ուշադրության միջին սահմանը:

Այսպես ուշադրության միջին սահմանը 3-4 տարեկանների մոտ 3-4 միավոր 5, 4-5 տարեկանների մոտ 4-5 միավոր, և համապատասխանաբար 5-6 տարեկանների մոտ` 5-6 միավոր: Այս միավորները գրեթե մնում են նույնը I և II դասարաններում, իսկ III, IV-ում այդ միավորները բարձրանում են և հասնում գրեթե հասուն մարդուն բնորոշ միավորների թվին:

Այս ամենին համապատասխան կազմվում է հետևյալը`

10 բալ - ուշադրության սահմանը 6 միավոր և բարձր:

8-9 բալ - ուշադրության սահմանը համապատասխանում է 4-5 միավոր:

4-7 բալ - ուշադրության սահմանը հավասար է 2-3 միավոր:

0-3 բալ - ուշադրության սահմանը 2 միավորից ցածր է:

10 բալ - հավաքած երեխաները ոչ միայն իրենց ուշադրության զարգացվածության մակարդակով պատրաստ են դպրոց հաճախելուն, այլ ավելի բարձր են իրենց հասակակիցներից:

8-9 բալ - հավաքած երեխաները ևս պատրաստ են դպրոցում սովորելուն, սակայն եթե այս տիպի բալեր հավաքում են III և IV դասարանցիները, ապա սա համարվում է նորմայից ցածր արդյունք:

4-7 բալ - հավաքած երեխաները ևս թույլատրելի են, սակայն եթե դպրոցում սովորողներ են այսպիսի բալեր հավաքում, ապա սա շատ ցածր է:

Իսկ 0-3 բալ - հավաքածների ուշադրության ծավալը անբավարար է:

5. Տվյալների մշակում և վերլուծություն

Հետազոտական դասաժամերը քննարկելիս ես ներկայացրել եմ սովորողի ուշադրության մեծացման չափելի արդյունքներ: Յուրաքանչյուր դաս ինձ համար մի նոր վկայություն էր: Հարցադրումները կարող ենք կիրառել, թե տարբերակված, թե ըստ ցածր ու բարձր մակարդակների և թե բաց և փակ հարցերի: Այս մեթոդը կարելի է կիրառել դասի սկզբում, միջնամասում կամ նոր նյութի հաղորդման փուլում:

Դասի անցկացումից հետո կատարած անդրադարձերում ես տվել եմ վերլուծություն աշակերտների գիտելիքների ընկալման, հմտությունների ձեռք բերման վերաբերյալ: Դրանք չափելի դարձան, քանի որ կատարված աշխատանքները թերթերի, կաշուն թղթերի, դիագրամների վկայում են մտածողության զարգացման և աճի, ինքնուրույն աշխատելու կարողությունների ձևավորման մասին: Անդրադարձերի միջոցով ես ապահովեցի հետադարձ կապեր: Բոլոր առաջադրանքները, որոնք իրականացվել էին հարցադրումներով հնարավորություն տվեցին ձևավորող և միաժամանակ ամփոփիչ, հայտորոշիչ գնահատում կատարել թեմայի վերջում և կիսամյակի վերջում:

6. Ամփոփում

Հետազոտության ընթացքում հանգեցի մի շատ կարևոր եզրահանգման, որ հարցադրումները շատ արդյունավետ էին և մեծ հաջողություններ գրանցեցի դասավանդելիս:

Որպես ժամանակակից մեթոդ այն մեծացնում է աշակերտի՝

- ինքնուսուցումը,
- ինքնավստահությունը սեփական ուժերի նկատմամբ, և
- հմտություններ՝ խնդիրների լուծման ժամանակ:

Ես գտնում եմ, որ իմ մանկավարժական գործունեությունը այս վերապատրաստումից հետո առավել հաջող է ընթանում, որովհետև սեփական հետազոտությունների ընթացքում մարտահրավերային հարցադրումները օգնեցին հասկանալ, որ հարցադրումների մեթոդը արդյունավետ է ուսումնառության ընթացքում:

Ուսուցիչների համար այս մեթոդը աշխատատար է, պահանջում է մասնագիտական բարձր մակարդակ, որովհետև հարցերը պետք է ուղղորդող լինեն նպատակից դեպի վերջնարդյունք, ճշգրիտ ձևակերպվեն, ունենան բովանդակություն և տարբեր մակարդակներ ու համապատասխանեն յուրացվող նյութի թեմային:

Հետազոտության ընթացքում, յուրաքանչյուր դասից հետո, ես հավաքագրեցի վկայություններ աշակերտների կատարած աշխատանքների և առաջադրանքների մասին նոթատետրերում կատարած գրառումների ձևով, որոնք վերաբերվում էին իրենց ձեռք բերած հմտություններին և կարողություններին:

Վկայությունների հավաքագրումը կատարեցի բազմաբնույթ աշխատանքներով՝ A4 ֆորմատի թղթերի ձևով, փորձնական աշխատանքների գրառումների ձևով, որոնք կատարեցին աշակերտները դասերի ընթացքում:

Փորձառնական դասերը մեծ հետաքրքրություն մտցրեց ուսուցման գործընթացում, որովհետև աշակերտներին տրվող անմիջական հետադարձ կապերը, ձևավորող գնահատման գործընթացը ապահովում էր աշակերտների ներգրավվածություն դասապրոցեսին, աշխուժություն, ակտիվություն և ուշադրության կենտրոնացում:

7. Օգտագործված գրականություն

1. Ա.Վ. Կլարին., (1994), «Ուսուցման մեջ նորարարական մեթոդները արտասահմանյան մանկավարժական հետազոտություններում»:
2. Ս.Վ. Բոբրիշով և Ս.Վ. Սմագինա., (2007), «Ուսուցիչ առարկայագետը գործունեության գնահատման գործիքի ձևավորման գործում»:
3. Վ. Ի. Անդրեև., (1992), «Կոնֆլիկտալոգիա»:
4. Քերրին Արթուր Ա. և Ռոբերտ Բ. Սունգ., (1991), «Հարցադրումների տեխնիկայի զարգացում»:
5. Տրևոր Քերի., (1982), «Արդյունավետ հարցադրումներ»:
6. Ֆիլիպ Գրոյսեր., (1964), «Ինչպես օգտվել հարցադրումների արվեստից»:
7. Ջեոֆ Փեթթի., «Դասավանդումը այսօր» հոդված, «Հարցադրումների մեթոդի առավելությունները»:
8. Ի. Լոզվինա և Լ. Ռոժդեստվենսկայա., (2012), «Հարցեր ուղղված ուսուցմանը»:

